

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

282. Cserebogár Olaj. Nemes Nograd Vármegyéből egy figyelmetes Gazdaságbeli Tiszt az idén tett tapasztalásából azt jelenti, hogy ott némely falukban a Cserebogarakból készíttik a' szekerkenőt. A készítés módja ez: kimegy a' ház népe széles szájú korsókkal az erdőkebe, a' szőlők aljában lévő szilvasokba, s ott a Cserebogarakat korsókra szedvén, azokat szalmával bedugja. Azután valamely partos helyen gödröt ás, melybe a' korsót szájával lefordítván, úgy alkalmaztatja, hogy alája oldalról akkora fazekat tehesen, mely a korsó száját befogja. Ekkor szalmából, vagy galyakból tüzet raknak a' korsó fenekére, s ez által okozott belső melegség a' Cserebogarak zsirját a' szalmadugasz között a fazékba letsepegteti (destillat). A' tapasztalás azt mutatta, hogy egy 8 iczczés korsóból három icczé olaj csepegett, 's így egy-egy háznépe egész Esztendőre való szekerkenőt szerzett. Melly olcsó, 's melly kár mentő, 's ugyan azért, melly hasznos gyakorlás volna másutt is! (Hasznos Multságok 1821. Első félesztendő 572. 1.)

283. Különös Menyők ütések. a) Szabolcs Vármegyében, Oroson Folyó esztendő Septemberének 5 napján egy Földes Uraságnak Udvarába kétszeresen tsapott bé a menykő. Ezek közül az egyik magát a Földes Urat, benn a szobában érdeklette, ruháját róla leszaggatta, magát a karszékből kiejtette, haját, s félbajúszát leperzselt, és körül a nyakán a bőrt pántlika formán megpergelte. Az Úrnak nintsen semmi baja, sőt a történet előtt akadozó nyelve azóta folyvást beszéll. A másik menykő a pajtát elérte. (Ugyanott 1817. 2-dik félesztendő 408. 1.)

b) A múlt 1821-iki Junius 6-ikán, délután 3 óra tájban Kis-Terenyén lakos Kaszás Gyura nevű parasztnak 10 esztendő fiát, Marczit, kivül a mezőben, midőn a sertéseket legeltetné, közel egy víz-állásos helyhez, egy másik kanásznak, a ki egy-néhány lépésnyire távulabb állott tőle, szeme láttára, a menykő megütötte. Az említett kanász azonnal a lerogyott gyermeket felkapta, és Keszi nevezetű pusztához czipelte, a házon kívül letette, hirt adatván a sze-

rencsétlenségről a gyermek szüleinek. Ezek kimentek kotsin érette, s egy óra múlván tsapás után tsak ugyan kotsin haza hozták a Faluba. A gyermek nem volt még meghalva egészen, ezt rángatódzásai bizonyították. Lehivattak tehá engem hozzája, hogy Lelki-Pásztori kötelességemet illy veszedelmes állapotjában megtegyem körülötte. Biztatván engem azon reménység, hogy a nem régen majd minden helységeken a Nemes Vármegyétől küldött, és az e féle esetekben Segítő nyomtatvány* szerént, szegényt megmenthetem a haláltól, minthogy lelkiképen semmire sem mehettem volna vele, eszin nem lévén a gyermek, se nem halván, se nem látván, szólni sem tudván, legelőször is azt tselekedtem, hogy a házból, a hova látására sok nép betódult, és a gyermek testiből kiömlő gáz mindnyájunkat fojtogattott, a szabad levegőre kivittem; azután egy olyan gödröt száraz helyen ásattam az eszterha alatt, a melybe a gyermeket betemethettem, nem lehetvén az azon kívül is ganajos udvaron gödröt ásnai az esső szakadás miatt. Még a gödröt ásták, én addig mellye gödrit, és az egész ábrázatját jó bőven hideg vízzel öntöztem, a szájába friss, egészséges, fiatal leánykák által levegőt fuvtattam, fejét gyakran hideg vízbe mártott ruhával béborogattattam. Ezekre a gyermek még inkább rángatódzott, de lélekzetet még sem vett; s úgy tetszett, mintha a lélekzetet valami egészen el akarná fojtani. Meglévén a gödör ásva, abba meztelen, a jobbik oldalára befektettem, kihagyván a fejét, és azt egy kevésbé felpóczolván, egyébb tagjait földdel betakartattam, fejének lotsolását, a levegő befúvását, és eczetnek szagolását, melylyel a terenyeimet megdörgöltem, szagoltattam véle, tovább is folytatván. Valami 1 óra és 1 fertály múlván a gyermek úsí-

* T. T. Kováts Mihály Doctor Úr Táblára szedte, és a köznép által is megfogható módon előadta, miként lehessen az ilyen, s másféle véletlen esetekben a holt-nak látszókon segíteni. Ezen Táblákat több Ns. Vármegyék megvették és méltó volna, minthogy más Hazánkbeli nyelveken is kiadta, hogy minden falu számára megszereztesse.

tani, és lélekzetet venni látszott. Akkor kivétem a gödörből, és azon este és éjjel a szobán kívül háltattam. Más napra kelvén még meg nem szállalt, hanem harmad napra úgy megszállalt, hogy már akkor meg is gyónhatott. Ekkor bámlott már le az egész testéről a bőr. A jobb oldala végig le az egész testén olyan volt, mint a kít megégettek, még az őli is. Minthogy a menykő tsapás egy nagy sebet is ejtett a bal láb-szárán, ezt a Járásbeli Chirurgus Massa Úr egy hét múlva jöven oda, begyógyította, és fordók által tagjait is nagyobb elevevésre hozta.

A gyermek még most is él, és egészséges, elég pajkos, a jobb kezivel mindazonáltal még most sem foghat, a jó lába is, mellyen leszaladt az elektromi materia, hibás, nem igen lép jól vele. Az egész testén még most is meg van a nyoma a fluidumnak, szintűgy a sebnak is. Mikor belé ütött, a botskora szíjját, kapczáját mind a két lábáról leszaggatta, szőr kalapján is lyukat ütött s. a t. Kis-Terenyén 25. Apr. 1822. Nagy Antal m. p. Kis-Terenyei Plébánus. (Ugyanott 1822. Első félesztendő. 315—317. l.)

c) A múlt Aug. 17-kén Pest Vármegyében, Monor Helységnek határán, reggel 7 és 8 óra között, midőn éppen a Lakosok szénájokat szekerekre raknak, a Helység felől jövő, de veszedelmesnek nem látszó fölhő, tsendes dörgéssel, kevés esőt hozott: egy ifjú 15 esztendő leány testvérel, már éppen megrakta volt szekerét, és ökreit is befoga. Hogy jobban meg ne áznék, a szénára felvetett abroszát a Leány leakará venni, de el nem érhetvén, a bátyját kéré, hogy felsegítse. A mint ez, hűgát ölébe vevé, s felmenni segíté, hirtelen megdördült az ég, s azon szempillantatban a Leányzót testvére karjai közül a menykő leüté. Egyszerre ökrei közül is hármat megpörsölvén levert, a negyedik pedig elkábult ugyan, de nem sokára magához jöven odább ugrott, s életben maradt. A Leányzónak bátyja is, két óra múlva észere tért, de még egy hét múlva is tagjai sibogtak. Kérdeztetvén, hogy mit tapasztalt, tsak annyit tud mondani, hogy ötet valami a földhöz ütötte. Mások is, kik a szerencsétlenekhez közelebb valának, tsak fojtó levegőt és leverő erőt tapasztaltak. Különösen egy férfi, a ki mintegy 40 lépésnyire vala, azt állítja, hogy a tsattanást nem hallotta, hanem valami erő által a szekeréről lecsapatott. Ugyan ennek legény fia, mintha erős ököllel föbe ütötték volna, lerogyott, és soká érzett fel. A leányzó, a ki kotsin haza vitetett, tsak ugyan halva maradt, mivel sem a mezőn, sem otthon, értelmes ember hozzá nem kerülvén. feléllészeni senki nem igyekezett. A testén ezen jelek

látszottak: egész bal része megvolt sértegetve, és ball mellje felett, mint a 2 garasos pénz, akkora vereslő, kékes, és feketés foltok látszottak, s onnan a czombja felé el ágoztak. Más nap már egész lába fejeig látszott a röpülő tűz nyilnak útja. A Leányzónak neve Bodor Sára. (Ugyanott 1822. Második félesztendő 158—159. l.)

d) Melly különös munkálkodása legyen az úgy nevezett menykőnek, vagyis villám-tűz materiának az állati testek körül: annak egy nevezetes példáját szemléltük itt a fellyebb való napokban. Tudniillik e folyó Hónap 8-dikán délután 4. óra tájban, délnyugotról terhes fellegek támadnak, tsak hamar a kies fekvésű Vaiszló Mező-városnak határát is setét homállal elborították, mellynek lapályos részén egy Gazda a maga munkásaival kaszálásban foglalatoskodván, midőn a lerohanó zápor esső előtt harmad magával egy tölgyfa alá szaladt volna, egy igen éles villámlás után, a villám-tűz erő éppen azon fát, melly alá tsak akkor jutottak a menedékhely keresők, olly erővel érdeklette, hogy annak kergét három különböző szélességben behasítván tíz lépésnyire elszórná: de egyszerűs mind a villám-tűznek valamely sűgára a fa alatt álló három emberekre is pattanván, azokra nézve illy különböző munkákat vitt véghez: A közepén állónak, nem tsak felső és alsó ruháit össze szaggatta, hanem a hátán, hasán, és bal lábán ináig egy arasznyi szélességű égést okozott. Ez elájulva a földre esett, és tsak orvosi segítséggel lehetett magához hozni, s noha gyenge, de tsak ugyan mind a máj napig (Jul. 17-dikig) életben vagyon. A mellette állt két emberek közül pedig, az egyiknek bal tsizmája szárát a villám tűz egy darabig kihalította, onnan ment a talpa alatt volt kapczára, mellyen egy ökölnyi lyukat tsinált, és végre ugyanazon tsizmának jobb felén a varrást végig kiszakasztván, annak oldalát egészen kivetette, de a testet tsak az inakásajánál, és a hüvelyk ujjánál sértette meg, olly gyengén, hogy az ember maga lábán hazajöhetett. Végre a másíknak tsak a láb-szárán tett egy kevés sértést, de ruháját ki nem szakasztotta, noha erejét úgy el vette, hogy ezt is, mint az elsőt, szekéren kellett haza hozni. A negyedik is, ki akkor akart hozzájok szaladni, tőlök három lépésnyire lerogyott. Mind ezen 3 utóbbiak állítják, hogy a villámlást ugyan nem látták, de a tsattanást hallották, melly kétségkívül azért lehet, mivel a tsapás fejöket nem érte. Egyébaránt örömmel irhatom, hogy ez hármak, tsupán csak az érvágás segítsége által egészen helyre állottak, s az elsőnek meggyógyulása felől is tellyes reménység lehet. Elmélkedhetik e példából a Természet tudós vizsgálója a gyánta, v. villám tűz-erőnek

(Electricitát) még eddig megnyugtatólag ki nem magyarázott, de tsak ugyan sok részben felvilágosított munkáiról. Mert, hogy a villám-tűz a' megégetett embert meg nem ölte: jele, hogy az a maga öldöklő erejét a fába már elébb kiöntötte, melly ha útjában nem lett volna, ezt szint' úgy megölte volna, mint ugyanakkor egy Marótsza nevű közel lévő Helységben, egy dohányzó embert, kit egyenesen, és közbe vetetlenül érdekle, agyon ütött. Hogy pedig a megrántó s leverő erő olly különböző mértékben hatott a három egymást érő emberekre: annak kimagyarázására az idioelectricus, és anelectricus testek között tétetni szokott különbözőtetés nem elégséges; hanem azt kell felvenni, hogy a conductornak nedves volta az electricitás erejét kisebbiti; mivel a tulajdonképpen való electrizálásban, a hol száraz a közösülés, nem tsak az, a ki a szigeten álló izolált személyléte, vagy a conductorhoz hozzá ér, hanem akár hányan fogódznak emezzel öszve, egyformán érzik a megrántást s. a t. Az együgyű ember

továbbá megtanulhatja e példából, melly veszedelmes legyen égháború alkalmatosságával fa alá, kivált tserfa és tölgy alá állani, — szintén ilyen a diófa is, — úgy mint a mellyekhez a villám-tűznek különös természeti vonatattása vagon. Tudták ezt a régiek is: azért szentelték a tölgy és tserfát (Quercus ilex et Qu. robur, Weiseiche u. Zerreiche) Jupiternek, a menyörgőnek, és menykövezőnek: Ellenben a Gyertyánfát, hogy valaha az égi-tűz illette volna, hallatlan dolog. Végre a vallásos érzéstől lekecsintett ember láthatja ebből, ama különös Isteni gondviselésnek példáját, melly a maga híveit tűzből kiragadott üszöghöz hasonlítván, így biztatja a szent könyvben: »Mikor a vizeken által menédsz, veled lészek, és a vizek el nem boritnak téged; mikor a tűzön járandasz, meg nem égsz, és a láng meg nem pers'el téged.« Jeremiás Sámuel. Predikátor. (Ugyanott 1825. Második fél-esztendő. 67—68. l.)

Közli: LENGYEL BÁLINT.

TÁRSULATI ÜGYEK.

A Forgó Tőke pénztári kimutatása 1891. évi június végén.

(Ebbe nincsenek beleértve az *alaptőke*, az *országos érdekű tudományos kutatások* és a *könyvkiadó vállalat* számlájára eső bevételek és kiadások.)

Megnevezés	1890		1891		Megnevezés	1890		1891	
	frt	kr.	frt	kr.		frt	kr.	frt	kr.
Bevétel.					Kiadás.				
Pénztári maradék a megelőző évről	7399	30	5658	37	Alapítványul iratott	4000	—	2000	—
Alapítványi és takarékpénztári kamatok	1670	14	1902	15	Természettud. Közlöny	5663	19	5541	02
Oklevelek díja	741	—	1225	—	Népsz. előadás, Pótfüzet	2408	08	1444	25
Folyó évi tagsági díjak	17735	10	18534	50	Könyvtár	1110	68	1092	79
Tagdíjhátralékok	379	—	537	—	Oklevelek kiállítása	211	50	330	—
Előre fizetett tagdíjak	104	—	58	40	Kisebb nyomtatványok	279	31	360	04
Eladott kiadványok, Pótfüzetek	4024	94	4164	29	Irodai költség	155	42	38	10
Vegyesek, postapénzek, hirdetések	171	70	47	47	Házbér	840	88	840	88
Összesen	32225	18	32127	18	Bútorok és eszközök	40	68	16	10
					Fűtés, világítás	186	09	161	36
					Postaköltség	111	46	189	18
					Vegyes	270	89	201	29
					Tiszti díjazás	3970	68	4485	56
					Szolgák fizetése	600	—	560	—
					Rendkívüli kiadás	196	—	345	62
					Pályakérdések	600	—	—	—
					Összesen	20644	86	17606	29

LENGYEL ISTVÁN, irodaigazgató.

LEUTNER KÁROLY, pénztárnok.